

О. О. ТОРШИНА, аспірант

(Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, м. Київ)

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Наукові праці МАУП, 2002, вип. 3, с. 84–86

На сучасному етапі в Україні інноваційна діяльність не відповідає вимогам ринкової економіки, а за її обсягами та якісними показниками не спроможна розв'язувати проблеми перехідного етапу української економіки, а саме:

- забезпечення нормального функціонування вітчизняного виробництва, подолання незбалансованості між його окремими сегментами та елементами, що були орієнтовані на обслуговування потреб колишнього загальносоюзного комплексу;
- подолання науково-технічної, технологічної відсталості окремих галузей матеріального виробництва, їх ресурсо- та енергоємного витратного характеру;
- прискорення розвитку наукомістких і високотехнологічних галузей та виробництв, здатних забезпечити попит внутрішнього ринку, поліпшити експортний потенціал;
- забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва та входження його до системи світових господарських зв'язків як рівноправного партнера;
- забезпечення використання потужного науково-виробничого потенціалу країни.

Відсутність в Україні чіткої і послідовної інноваційної політики як невід'ємної складової загального економічного розвитку можна пояснити двома припущеннями: невисоким рівнем демократичних перетворень та відсутністю у країні певних умов, що здатні стимулювати інноваційну діяльність.

На інноваційну діяльність та її результати впливають різні фактори, які за своїм характером поділяються на основні та розвинуті. Основні

фактори — це географічне положення країни, кліматичні умови, природні ресурси, некваліфікована робоча сила, фінансові ресурси. Вони не потребують ніяких зусиль для їх створення, або для цього необхідні невеликі капіталовкладення. За їх допомогою можна отримати конкурентні переваги, але вони не стійкі і не можуть триматися тривалий час.

Розвинуті фактори — це інфраструктура (загальна, промислова і ринкова), науковий потенціал, система загальної та спеціальної освіти, висококваліфіковані кадри. За їх допомогою можна отримати стійкі конкурентні переваги більш високого рівня (наукоємне виробництво, нові матеріали та джерела енергії, високі технології).

Розвинуті фактори поділяють на загальні та спеціалізовані. Загальні — це транспортна сітка держави, фінансова система, система загальної освіти, кваліфікована робоча сила. Спеціалізовані фактори — це кадри з вузькою спеціалізацією, інфраструктура специфічних типів (спеціалізовані науково-дослідні організації, нафтові, вугільні термінали, продуктопроводи).

Міцна основа для активної інноваційної діяльності та досягнення стійких конкурентних переваг на ринку може бути створена тільки при використанні спеціалізованих факторів, тому що загальні фактори допомагають вирішувати обмежене коло питань у сфері інновацій.

Зростаючі вимоги до якості факторів призводять до того, що одноразових капітальних вкладень стає недостатньо для отримання чуттєвих і стабільних результатів від інновацій. Крім того, наявні фактори постійно знецінюються. Урядове фінансування частіше зосереджено на ство-

ренні основних і загальних факторів. Вкладення в дослідницьку діяльність загального характеру важливі, оскільки вони створюють можливості для оновлення обладнання. Прямого ж ефекту для поживлення інновацій не буде, якщо результати загальних досліджень не передати приватним фірмам, які їх розвиватимуть для практичного використання. Повільність функціонування державних структур, їх нездатність швидко реагувати на зміни нових напрямків у розвитку науки та техніки з урахуванням потреб конкретних галузей зумовлюють низьку ефективність зусиль уряду, спрямованих на створення розвинутих та спеціалізованих факторів, якщо тільки ці зусилля не спрямовані на конкретні компанії та галузі.

Фірми краще знають, які фактори і умови їм необхідні для успіху в конкурентній боротьбі, тому помітна участь приватного сектора у створенні розвинутих та спеціалізованих факторів. Продуктивність — основний критерій, що визначає рівень життя у країні, а зростання продуктивності тісно пов'язане з постійним удосконаленням техніки і технології. А це неможливо без активізації інноваційної діяльності, яка скоріше впроваджується на маленьких фірмах, ніж на великих. Необхідна урядова підтримка підприємництва та малого бізнесу. Це створить конкурентне середовище та забезпечить розвиток інноваційної діяльності.

Найкращі результати від інноваційної діяльності досягаються тоді, коли фірми і галузі інвестують кошти у розвиток загальних і спеціалізованих факторів, а уряд — у розвиток основних факторів, тобто за умови тісного співробітництва державного та приватного секторів в їх фінансуванні.

Для проведення успішної інноваційної політики необхідно створити відповідні умови зовнішнього та внутрішнього характеру.

Зовнішні умови полягають у розробці та реалізації цілеспрямованої державної інноваційної стратегії, яка повинна містити:

- визначення основних цілей і пріоритетів державної інноваційної стратегії (тобто пріоритетних галузей, в яких необхідно передусім стимулювати інноваційні процеси), а також визначення типу інновацій, якому надається перевага: технічний або технологічний;
- розроблення правового, технологічного і фінансового забезпечення інновацій і впровадження їх у виробництво (максимальне скорочення шляху від відкриття до впровадження інновацій, правильний розподіл наявних коштів);

- посилення фундаментальних наукових досліджень, які є основним базисом державної інноваційної політики.

Основне завдання державної інноваційної стратегії полягає у підтримці в усіх галузях суспільства постійного і цілеспрямованого самооновлення та гнучкості.

Один із заходів, необхідних для створення на підприємстві внутрішніх умов, які б сприяли його піднесенню в області інноваційної діяльності, — необхідність всіляко заохочувати персонал підприємства (від головних спеціалістів до простих працівників) до активнішої участі в інноваційній діяльності підприємства. Ці заохочення можуть носити як моральний, так і матеріальний характер, механізм їх дії повинен бути зафіксований у відповідному положенні. Кошти на ці цілі повинні відраховуватись із прибутку у спеціально створений для цього фонд.

Економічний добробут країни залежить не тільки від наявності в ній виробничих факторів, а й від їх технічного рівня та ефективності використання. Для цього необхідно створити об'єктивні передумови: сприятливі соціально економічні умови, відповідні виробничі відносини, правову базу та ін., що дасть змогу широко використовувати досягнення науки та техніки. Також необхідний дійовий механізм створення факторів, який більше потрібний для активізації інноваційної діяльності фірм, ніж наявність у державі тих чи інших факторів, необхідних для цієї діяльності.

При створенні необхідних для інноваційної діяльності факторів у кожній країні формується певний механізм, що складається з таких елементів: державні та приватні навчальні заклади, програми професійно-технічного навчання, дослідницькі інститути, організації, інфраструктура та ін.

Створювати та вдосконалювати одразу всі типи і різновиди факторів неможливо. Особливу увагу треба приділяти несприятливим факторам. Наявність в економіці деяких несприятливих факторів може спричинити активізацію інноваційної діяльності з метою усунення їх негативного впливу.

Вплив несприятливих для розвитку економіки факторів можна нейтралізувати з допомогою інновацій. Наявність несприятливих факторів є орієнтиром для інноваційної діяльності фірм. Несприятливий стан фірми за основними факторами змушує їх використовувати фактори більш високого порядку. І навпаки, їх велика кількість діє заспокійливо і не стимулює до ви-

користання нових технологій. Конкуренція переваги також не стійкі, як і зростання ефективності. Для спонукання фірми до активних дій необхідне певне сполучення сприятливих і несприятливих факторів.

Функцію управління інноваціями виконує ринок, але роль держави тут теж досить вагома. Державні установи будь-якого рівня можуть посилити та послабити вплив окремих факторів на інноваційну діяльність фірм.

Фактори, що можуть впливати на інновації, діють на всіх рівнях управління: державному, регіональному, на рівні підприємств. Виходячи з цього розподілу факторів формують практичні механізми регулювання інноваційної діяльності.

Уряд повинен висунути стратегічну ціль інноваційної політики — досягнення високої продуктивності, тому що вона є основою національного процвітання. Роль уряду полягає у здатності за допомогою відповідної політики використовувати наявні у країні природні фактори конкурентоспроможності, створювати фактори більш високого порядку та нейтралізувати чи компенсувати вплив несприятливих факторів.

Роль держави повинна полягати в тому, щоб підштовхувати вітчизняну промисловість та спонукати її до розвитку, а не пропонувати допомогу, що дасть змогу промисловості спокійно функціонувати на застарілих технічних принципах. Основна функція держави в реалізації економічної та інноваційної політики — мобілізувати та ефективно використовувати національні ресурси.

Література

1. Грицюк Е. О. Про створення сприятливих умов для піднесення інноваційної діяльності в Україні // Сучасна інноваційно-промислова політика України: інвестиційні пріоритети та інфраструктура. — Чернівці: Рута, 1999. — Т. 1. — С. 204–207.
2. Кондрашов О. М., Пашута М. Т. Стан та ефективність інноваційної діяльності в промисловості України. — К.: Наук. світ, 2001. — 51 с.
3. Осыка А. П. Экономические и организационно-правовые проблемы инновационной деятельности / НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исслед. — Донецк, 1999. — 367 с.